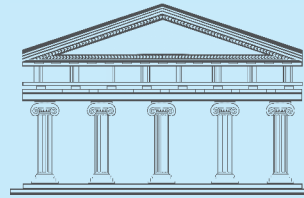

1.1 Dodenmasker van Toetanchamon (1340 v.Chr.).

1.2 Amy Winehouse (ca. 2010).

1.3 Tekening Griekse tempel.

1.4 Logo van het Witte Huis.

► **Toen en nu**

Een lijntje boven je ogen? De Mesopotamiërs kenden een vorm van oogpotlood. Toetanchamon gebruikte het, Cleopatra ook. Met je oogpotloodje van de drogist maak je dus deel uit van een eeuwenoude traditie.

Heb je weleens gezien waar de Amerikaanse president woont? Het logo van zijn huis lijkt zo gekopieerd van een Griekse tempel.

1 Oudheid

► Sfinx en piramide van Gizeh.
► 2650 v.Chr.

► Uitvinding ploeg en wiel.
3500 v.Chr.

5000 V.CHR.

4000 V.CHR.

3000 V.CHR.

2000 V.CHR.

► MESOPOTAMIË EN EGYPTE 5000-30 V.CHR.

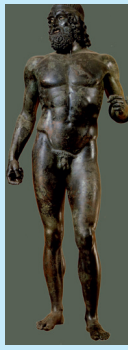
3200 v.Chr.

► Ontstaan Egypte.

► 1600 v.Chr.

► Paleis Knossos.

15 *Krijger van Riace* (450 v.Chr.).

16 Michael Lark, *Superman* (1938).

17 Munt van Alexander de Grote (4e eeuw v.Chr.).

18 Euromunt met koning Willem-Alexander (2016).

De ideale mens is al eeuwenlang slank en gespierd. Verhoudingen die de Grieken gebruiken voor hun beelden zie je nu nog terug bij striphelden.

De Griekse heerser Alexander de Grote was de eerste die zijn beeltenis op een munt liet zetten. Sindsdien is het een gebruik waar veel koningen en koninginnen graag aan meedoen.

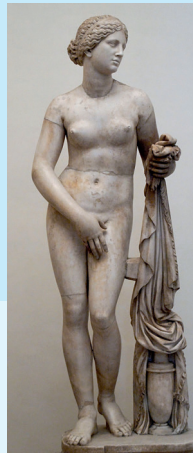
► Bloeitijd Athene.

▣ Parthenon (447 v.Chr.).

462 v.Chr.

► *Aphrodite van Knidos*. Eerste Griekse beeld van een naakte vrouw.

► 360 v.Chr.

1000 v.CHR.

0

1000 n.CHR.

► HET OUDE GRIEKENLAND 900-30 v.CHR.

► HET ROMEINSE RIJK 753 v.CHR.-337 n.CHR.

27 v.Chr.

► Rome wordt een keizerrijk.

▣ Standbeeld van Augustus, 1e keizer van Rome.

70 n.Chr.

► *Colosseum*. Hier vochten de Romeinse gladiatoren.

► Ontstaan

Sinds de mensheid bestaat, heeft ze sporen nagelaten en kunstvoorwerpen gemaakt. In dit boek starten we met het terugkijken naar **oude beschavingen**. We weten veel over vroegere periodes, doordat er teksten uit bewaard zijn gebleven en gebouwen zijn blijven staan. Ook **archeologische** onderzoeken, waarbij onderzoekers resten van oude steden opgraven, zorgen ervoor dat we nog goed weten hoe de kunst van de **Mesopotamiërs, Egyptenaren, Grieken** en **Romeinen** eruitziet. Kunst van de Grieken en Romeinen wordt **klassiek** genoemd, naar de **klassieke oudheid**. In alle eeuwen na de oudheid is de klassieke kunst nog nagevolgd. Kun je nagaan hoeveel invloed de Grieken en Romeinen hadden!

1.9 De meeste vroege beschavingen ontstaan in een gebied rond de Middellandse Zee en langs rivieren. (Kaart via Google Maps.)

1. Oudheid

5000-30 v.Chr.

Mesopotamië en Egypte

► Ontstaan

Mesopotamië is een vruchtbaar gebied in het Midden-Oosten. Al duizenden jaren geleden ontstaan hier steden met een gemeenschappelijke taal en kunst en een bijzondere **architectuur**. Dit gebied is erg belangrijk, omdat er de basis wordt gelegd voor het **jodendom**, het **christendom** en de **islam**.

Langs de oevers van de rivier de Nijl ontstaat Egypte. Dit is een samenleving met een eigen godsdienst en goddelijke heersers, de **farao's**. De Egyptenaren zijn een goed georganiseerd volk. Dit zie je ook terug in hun kunst: die is **schematisch** en **geordend**. De Egyptische beschaving blijft lang hetzelfde. De kunst verandert in de 3000

1.10 Piramide en sfinx van Chefren (ca. 2650 v.Chr.).

jaar dat het Egyptische rijk bestaat nauwelijks! De Mesopotamiërs en de Egyptenaren handelen met andere volkeren, zoals de Grieken en Romeinen. Door dit contact hebben de Mesopotamiërs en Egyptenaren ook invloed op de Griekse en Romeinse kunst.

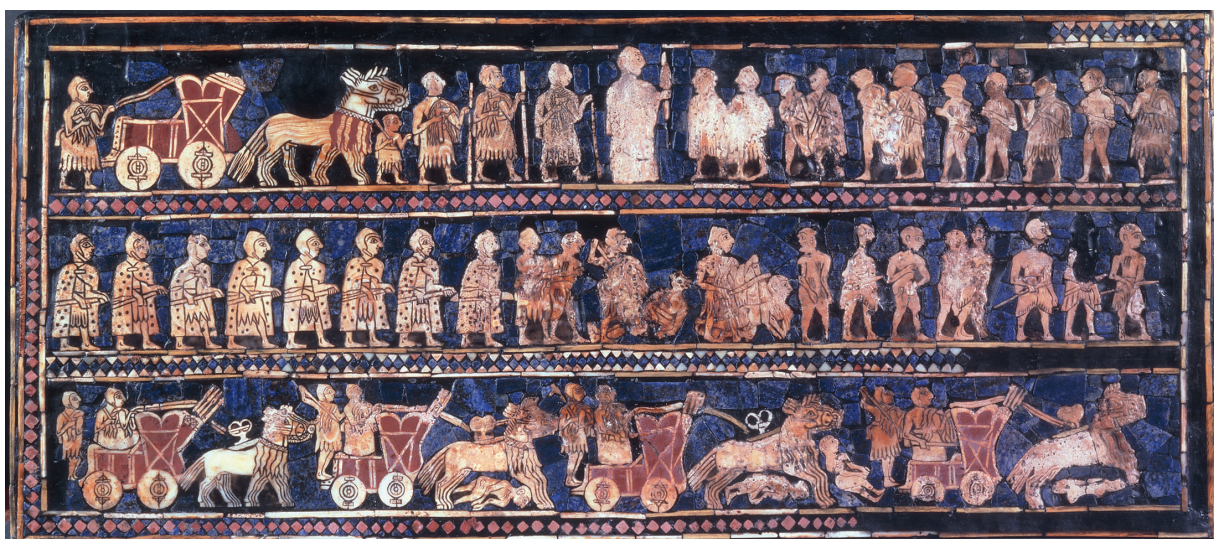
► Architectuur

Piramides worden gebruikt als graven voor farao's. De Egyptenaren geloven dat een farao na zijn dood een god wordt en dan nog steeds voor Egypte zorgt. Maar daarvoor heeft hij wel al zijn bezittingen nodig, en natuurlijk zijn lichaam. In zijn piramide wordt hij dus als **mummie** begraven, samen met al zijn dure spullen. De piramides zijn dus niet alleen oude begraafplaatsen, maar ook een soort schatkamers.

► Tweedimensionale kunst

De Egyptenaren en de volken uit Mesopotamië hebben één belangrijk ding gemeen in hun kunst. Ze plaatsten figuren in **registers** om een duidelijk verhaal te kunnen vertellen. Registers kun je vergelijken met de **kaders** van een stripverhaal.

De Egyptische kunst heeft een heel herkenbaar uiterlijk. Dit komt omdat de kunstenaars duidelijke regels volgen bij het maken van hun werk: alles wat zij tekenen of uithakken, wordt van zijn meest **kenmerkende** kant getoond. Hoe een lichaam er in het echt uitziet, maakt niet uit. Zo wordt een hoofd bijvoorbeeld altijd **en profiel** (vanaf de zijkant) afgebeeld. **Origineel** zijn is in de Egyptische tijd niet belangrijk. Het volgen van de **traditie** en de regels juist wel.

1.11 Oorlog, grafmozaïek uit Ur (2600 v.Chr.). Een mozaïek is een kunstwerk dat opgebouwd is uit kleine gekleurde steentjes.

1.12 Het wegen van de ziel voor de god Osiris, dodenboek van Hunefer (1300 v.Chr.).

► Driedimensionale kunst

Mesopotamië wordt bevolkt door een aantal oorlogszuchtige types. Op hun **reliëfs** kun je goed zien wie belangrijk of de baas is. Zo is de heerser op de overwinningsstèle (afb. 1.13) twee keer zo groot als de soldaten die hij overwonnen heeft. Een reliëf is een sculptuur tegen een vlakke achtergrond. Voorbeelden van reliëfs zijn afbeelding 1.13 en 1.14.

Ook uit het oude Egypte kennen we veel reliëfs. Het zijn uit steen gehakte **beeldverhalen**. De Egyptische beeldhouwer volgt zijn verstand in plaats van zijn ogen. Hij werkt volgens een strak schema en duidelijke afspraken, zodat de betekenis duidelijk is. De farao is bijvoorbeeld groter dan de andere figuren: zo zie je meteen wie belangrijk is. Op afbeelding 1.14 zie je duidelijk hoe groot het verschil is tussen een belangrijk persoon en bijfiguren. Farao Ramses II is twee keer zo groot afgebeeld als de vijanden die hij een kopje kleiner maakt.

Farao's laten vaak standbeelden van zichzelf maken. De standbeelden zijn **vereenvoudigd**. Farao's worden altijd op dezelfde manier zittend afgebeeld. De macht van de farao's moet duidelijk zijn. De nepbaard onder aan het gezicht van de farao is een **symbool** van die macht. Daarom worden ook vrouwelijke farao's met een baard afgebeeld.

1.15 Standbeeld van de farao Chefren (tussen 2558 en 2532 v.Chr.).

1.13 Overwinningsstèle van Naramsin (2300 v.Chr.).

1.14 Farao Ramses II slacht zijn vijanden af met een strijdbijl (tussen 1295 en 1186 v.Chr.).

Het oude Griekenland

▶ Ontstaan

Griekenland bestaat in de oudheid uit een stuk vasteland en tientallen eilandjes. Er is nog geen sprake van één volk, maar er wonen verschillende stammen. Als het echt nodig is, verenigen de Griekse stammen zich wél. Zo kunnen ze een grote oorlog met het Perzische volk winnen. Na deze oorlog bloeit de Griekse kunst meer dan ooit. De meeste **beeldhouwwerken** en gebouwen die wij nu nog kennen, komen uit deze periode.

De godenverhalen (**mythologie**) spelen een belangrijke rol in het leven van de Grieken. In hun tempels plaatsen ze grote beelden van hun goden. Ze vereren meerdere goden, maar de mens staat centraal in de Griekse kunst en cultuur. Hun goden zien eruit als **geïdealiseerde** (perfecte) mensen.

1.16 Moderne **replica** (nagemaakt werk) van het Griekse beeld *Athena Parthenos*. Het Griekse beeld komt uit 447 v.Chr., deze versie is in 1990 gemaakt. Door het mannetje naast het beeld zie je hoe enorm het beeld van de godin is geweest!

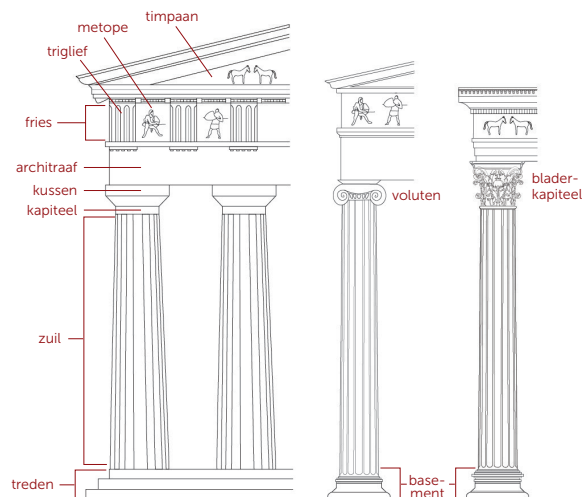
▶ Architectuur

Al die goden moeten natuurlijk onderdak krijgen. Er worden daarom prachtige tempels voor hen gebouwd. De tempel is het huis voor het beeld van de god.

Over de maten van de tempel denken de Grieken heel goed na. Ze hebben voor alle onderdelen vaste **verhoudingen**. Het uitgangspunt hierbij is de verhouding tussen de verschillende lichaamsdelen van een mens. Deze vaste verhoudingen zorgen voor rustige, **harmonieuze** bouwwerken.

1.17 De drie Griekse zuilenordes.

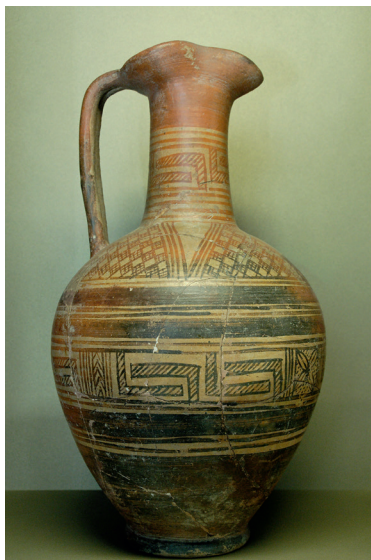
1.18 Opbouw van een Griekse tempel.

1.19 *Parthenon* (447 v.Chr.).

De constructie van de tempels is heel eenvoudig: het dak rust op balken, die door **zuilen** gedragen worden. Door naar de zuilen te kijken kun je bepalen hoe oud een tempel ongeveer is. Er zijn namelijk drie **zuilenordes**. De oudste is de **Dorische orde** en deze is het eenvoudigst. De **Ionische orde** is te herkennen aan twee krullen aan de bovenkant van de zuil. De laatste orde, de **Korinthische orde**, is het meest versierd. De zuilenordes worden tot op de dag van vandaag in gebouwen gebruikt.

1.20 Vaas met geometrische patronen (720-740 v.Chr.).

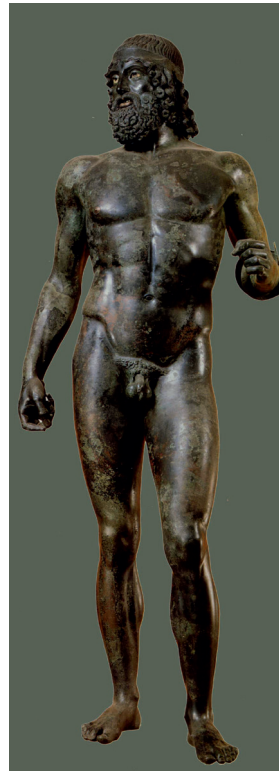
1.21 Taleides, Vaas met Odysseus en Ajax (ca. 520 v.Chr.).

► Tweedimensionale kunst

Wie aan Griekse kunst denkt, denkt al snel aan Griekse vazen. Deze vazen geven ons een idee van hoe de Griekse **teken- en schilderkunst** eruitzag. Veel van die kunst is namelijk niet bewaard gebleven. De vazen, **amforen** in het Grieks, zijn gemaakt van **keramiek** (gebakken aardewerk). Ze zijn niet bedoeld voor bloemen, maar om wijn, olie en eten in te bewaren. Geen kunst om naar te kijken, maar om te gebruiken dus: **toegepaste kunst**. De oudste Griekse vazen zijn versierd met **geometrische** patronen. Later worden de vazen beschilderd met afbeeldingen van helden uit Griekse mythen, zoals Ajax en Odysseus.

► Driedimensionale kunst

Beelden van Griekse goden en sporthelden zijn **realistisch** omdat ze op echte mensen lijken. De beeldhouwers bekijken goed hoe het menselijk lichaam eruitziet. De verhoudingen van het lichaam

1.22 Krijger van Riace (450 v.Chr.).

kloppen en de spieren zijn duidelijk te zien. De beelden zijn zelfs knapper dan mensen van vlees en bloed. Ze zien eruit als een soort supermensen: gespierd, atletisch, **symmetrisch** en perfect in **evenwicht** zonder stijfjes te worden. De **houding** die zorgt voor dat evenwicht, noemen we **contrapost**. De beeldhouwer zet daarbij één been losjes voor het andere en draait de rug van het beeld iets (afb. 1.22). Tegen het eind van de Griekse periode worden beelden steeds **dramatischer**. De figuren laten heftige emoties zien (afb. 1.23).

1.23 Laocöon en zijn zoons (40-20 v.Chr.). Laocöon en zijn zoons worden gewurgd door een zeemonster.